

Warszawa, 15 lipca 2021 r

Dr hab. Wiesław Procyk prof. ASP
Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie

Ocena dorobku artystycznego, dydaktycznego, naukowego i organizacyjnego w postępowaniu w sprawie nadania dr Alinie Tomaszewskiej-Szewczyk stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, zgodnie z ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1668 z zmianami)

OCENA DOROBKU.

Początki fascynacji materią zabytkową w artystycznej drodze Pani Aliny Tomaszewskiej-Szewczyk, wiążą się z realizacją studiów wyższych na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, na Wydziale Sztuk Pięknych, gdzie rozwijała swoje pasje i zdobyte doświadczenia na kierunku Konserwacja i Restauracja Dzieł Sztuki, w specjalizacji Konserwacja i Restauracja Rzeźby Kamiennej i Elementów Architektonicznych. Zwieńczeniem tego okresu edukacji była praca magisterska pt.: „Odsalanie kamieni porowatych przy pomocy jonitów”, realizowana pod kierunkiem promotora prof. dr hab. Wiesława Domaśłowskiego i uzyskanie tytułu magistra sztuki w roku 1994. Nieco wcześniej, jeszcze przed magisterium, ścieżka zainteresowań „zaczęła skręcać” w kierunku problematyki wielowiekowej egzystencji zabytków sztuki, kreowanych w materii metalowej a następnie metodyki ich ratowania i ochrony.

Nie bez znaczenia dla budzącej się świadomości i chęci kontynuowania ponadczasowej misji na drodze ochrony dziedzictwa narodowego, był fakt uzyskania angażu w rodzimej uczelni, sprzyjający rozwojowi naukowo-badawczych predyspozycji i umiejętnościom ich łączenia z aktywną działalnością dydaktyczną.

Proces pogłębiania wiedzy na niwie nowych zagadnień w zakresie konserwacji dzieł sztuki rozpoczął się u pani Aliny już latach 2002 – 2003, kiedy czynnie wpisała się w uczestnictwo w zespole naukowym, realizującym grant finansowany przez Komitet Badań Naukowych i Narodowe Centrum Nauki pt.: „Badania dotyczące metod konserwacji malarstwa na podłożu metalowym” prowadzony pod kierunkiem dr hab. prof. UMK Janusza Krauze. Główny nurt realizowanych prac koncentrował się wówczas na wypracowaniu metodyki postępowania, oraz doborze i analizie środków do konserwacji obrazów na podłożu metalowym, zniszczonych na skutek korozji podobrazia i jej negatywnym oddziaływaniu na warstwę malarską.

Głębokie zaangażowanie w rozwój wiedzy na temat konserwacji i ochrony dziedzictwa artystycznego i sztuki rzeźbiarskiej w surowcach metalowych, przerodziło się w chęć ukonstytuowania zasobów własnych doświadczeń poprzez wszczęcie procedury o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuki w 2002 roku, wspartej realizacją grantu promotorskiego pod kierownictwem dr hab. prof. UMK Janusza Krauze. Celem prowadzonych badań było

opracowanie metod konserwacji średniowiecznych płyt nagrobnych doby gotyku, odlanych z stopów mosiężnych. W sposób kompleksowy ujęto technikę i technologię wykonania gotyckich nagrobków i procesy korozyjne. Szeroką analizą objęto metody konserwatorskie dotyczące niwelowania zmian korozyjnych, kompozyty do rekonstrukcji zniszczonych detali, oraz preparaty do antykorozyjnych zabezpieczeń zabytków, wykonanych w technologii stopów mosiężnych.

Odzwierciedleniem umiejętności w zakresie poruszania się na płaszczyznach sztuki konserwacji zabytków metalowych był dyplom ukończenia Podyplomowego Studium Konserwacji Zabytków Metalowych, przy Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, uzyskany w roku 2005.

W tym samym czasie pomyślnie zakończyły się procedury dotyczące dopuszczenia rozprawy doktorskiej do publicznej obrony i w 2006 roku pani Alina Tomaszewska Szewczyk uzyskała tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o sztuce, na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, prezentując rozprawę doktorską pt.: „Problematyka konserwatorska metalowych gotyckich płyt nagrobnych”, realizowaną pod promotorską opieką dr hab. prof. UMK Janusza Krauze.

PRAKTYKA KONSERWATORSKA.

Samodzielna działalność konserwatorska pani Aliny, podjęta po ukończeniu studiów, prezentuje się w niezliczonych realizacjach przy zabytkach sztuki rzeźbiarskiej i artystycznego rzemiosła, wykonanych z różnych stopów miedzi i metali szlachetnych, na bazie szerokiej współpracy z wiodącymi instytucjami kultury. Zasób osiągnięć jest nieprzeciętny. Dla pełniejszego zilustrowania artystycznych dokonań najbardziej sugestywnym rozwiązaniem, wydaje się ujęcie kreatywnych wartości twórczego dorobku w formie statystycznej.

Szczególnie licznie reprezentowane są eksponaty z Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie. Około 500 przykładów, z zakresu rzemiosła artystycznego, detali architektonicznych, militariów oraz zabytków archeologicznych, zostało wydobytych z zapomnienia muzealnych magazynów w następstwie prac, bazujących na ekspertyzach i badaniach materiałoznawczych. Powróciły do ekspozycji na wystawach stałych i tematycznych, odzyskując historyczny rodowód i dawno utracone piękno. Nie mniej cenne i liczebne zbiory artefaktów, skarbów kultury unietyckiej i łużyckiej, po złożonych zabiegach konserwatorskich oddano do ekspozycji w Muzeum Ziemi Lubuskiej, przy czym około 300 zabytkowych monet i średniowiecznych znalezisk trafiło do stałej ekspozycji w filii Muzeum Archeologii w Sanoku. Podobnie prezentują się efekty odnowy blisko 200 dzieł sztuki i śladów twórczej obecności Fryderyka Chopina jak medale, plakiety oraz maski pośmiertne i popiersia, zgromadzone przez Narodowy Instytut Fryderyka Chopina w Warszawie. Nie mniej imponujące są efekty konserwacji ponad 300 zabytków z metalu, jak elementy rozwoju techniki, militaria oraz medale, plakiety i inne przedmioty

codziennego użytku, związane z marszałkiem Piłsudskim, wypełniające zbiory Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku.

Równie bogato prezentuje się wachlarz blisko 300 artefaktów archeologicznych, odrestaurowanych dla Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie, z zespołem kafli romańskich, gotyckich i renesansowych, pozyskanych do kolekcji z różnych miejsc eksploracji oraz ponad 100 archeologicznych śladów kultury łużyckiej i średniowiecznych wyrobów artystycznego rzemiosła i militariów, z Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej w Przemyślu.

Pośród najważniejszych przykładów konserwatorskich realizacji z obfitej listy dokonań pani Aliny Tomaszewskiej-Szewczyk nie mogło zabraknąć blisko 30 cennych płyt żeliwnych, kominkowych i piecowych, mis norymberskich oraz skarbczyków z Muzeum Zamkowego w Malborku, jak również przykładów z kolekcji wyrobów z warszawskiej wytwórni Karola Juliusza Mintera, odrestaurowanych i przeznaczonych do ekspozycji w Muzeum Narodowym w Warszawie.

Zaprezentowane powyżej przykłady specjalistycznych prac konserwatorskich obejmują kilkaset pozycji, dając pozytywne świadectwo niebywalej aktywności zawodowej i praktycznym doświadczeniom habilitantki.

Od 2011 roku pani Alina otwiera nowy rozdział w swojej aktywności zawodowej, skupiając swoją uwagę na technikach emalierskich w zabytkowych przedmiotach codziennego użytku, wykonanych w metalu i pokrytych szklawioną dekoracją przez znakomitych artystów i rzemieślników z kolekcji utworzonej przez Augusta Potockiego, znajdujących się w zbiorach Muzeum Pałacu Króla Jana III Sobieskiego w Wilanowie. Badania i prace konserwatorskie nad wyrobami znakomitej jakości, pochodzącymi z najbardziej znanych w Europie, limuzyjskich warsztatów renesansowego emalierstwa malarskiego w Nouailher, Penicaud, Limosin i Laudin czy też osiemnastowiecznych przedmiotach użytkowych z kręgów emalierstwa chińskiego, prowadzone były pod kątem poszukiwań i rozwoju nowych metod konserwatorskich dla typu zabytków, z którymi los nie do końca obszedł się łagodnie. Wprowadzono nowe wątki w zakresie konsolidacji, redukcji deformacji formy, wykorzystania nowej grupy kompozytów i materiałów do unifikacji kolorystycznej, rozwijając przy tym metody imitowania oryginału, w uzupełnianiu ubytków w emalii. Pani Alina Tomaszewska-Szewczyk wspólnie z zespołem badawczym zdefiniowała różne koncepcje rozwiązań konserwatorskich, podporządkowanych historycznym okolicznościom ratowanych zbiorów, ich wartości artystycznej i indywidualnym walorom wystawienniczym. Przedmioty z dekoracją w emalii limuzyjskiej świadomie zostały objęte ingerencją zachowawczą, z uwagi na fakt iż były już destrukcjami w fazie ich zakupu do nowo tworzonej kolekcji.

Zagadnienia badawcze i prace konserwatorskie prowadzone były przy unikalnych wyrobach z przełomu XVII i XVIII wieku, zdobionych filigranową siatką z inkrustacjami wykonanymi techniką emalii komórkowej, dekoracjami z wykorzystaniem emalii inkrustowanej i unikalnych przykładów wykorzystania techniki korpusowej.

Osiągnięcia w zakresie badań oraz praktycznych zabiegów nad metodyką konserwacji zabytkowych przedmiotów zdobionych dekoracją emalierską pani Alina Tomaszewska-Szewczyk zaprezentowała we wrześniu 2011 roku, na 16-tej międzynarodowej konferencji w Lizbonie (Triennial Conference, Lizbona, 19–23 września 2011 r) oraz niespełna pięć lat później, w maju 2016 roku, na 6th Experts' Meeting Enamel on Metal Conservation, Muzeum Narodowe w Warszawie, 19–20 maja 2016 r. Wystąpienia zawarte zostały w materiałach pokonferencyjnych: „ The Consolidation of Mechanically Destroyed Enamel Decoration on Copper and its Alloys” z 2011 roku, z Lizbony oraz „Conservation of Damaged Enamel Layers : Methodology and Application of Modern Materials” w 2016 roku, z konferencji w Muzeum Narodowym.

Rezultaty wieloletnich badań autorskich i zespołowych pani Alina Tomaszewska-Szewczyk zawarła w szeregu publikacji, wydawanych sukcesywnie od 2011 roku, w rocznikach Acta Universitatis Nicolai Copernici, Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo. Z uwagi na ich liczebność przytoczę wybrane pozycje jak: „Konsolidacja zniszczonej mechanicznie dekoracji emalierskiej na miedzi i jej stopach za pomocą żywic termoplastycznych” opracowaną w 2011 roku wspólnie z p. Arlettą Tomaszewską. Efekty doświadczeń i badań prowadzonych zespołowo wraz z Andrzejem Podgórskim, w dwuczęściowym cyklu: „Emalie limuzyjskie z kolekcji Pałacu Muzeum w Wilanowie : zastosowanie metod analitycznych w badaniu techniki wykonania”, przygotowane w 2013 oraz „Emalie limuzyjskie z kolekcji Pałacu Muzeum w Wilanowie : zastosowanie metod analitycznych w pracach konserwatorskich” w roku 2014. Wyniki późniejszej aktywności naukowo-badawczej prowadzonej latach 2016 i 2017 wspólnie z Arlettą Piaśecką i Andrzejem Podgórskim ujęte zostały także w dwuczęściowym cyklu, w następujących tytułach: „Metody imitatorskie uzupełniania dekoracji emalierskiej: zastosowanie kompozytów polimerowych na bazie żywic epoksydowych” w 2016 r oraz „Metody imitatorskie uzupełniania dekoracji emalierskiej: scalenie kolorystyczne” w roku 2017.

AKTYWNOŚĆ NAUKOWA.

Doświadczenia zdobyte w realizacji zespołowych programów badawczych stworzyły fundamenty pod własne próby tworzenia naukowych podstaw, w rozwiązywaniu praktycznych problemów na polu konserwacji zabytków metalowych, przy wsparciu grantów pozyskanych w Narodowym Centrum Nauki. Do takich należy między innymi zespół osiągnięć uzyskanych w latach 2010 – 2013 w realizacji autorskiego projektu pt.: „Dawne techniki pozłotnicze na podłożu metalowym oraz metodyka ich konserwacji”(grant nr N N105 294639), prowadzonego we współpracy z dr Katarzyną Wantuch-Jarkiewicz. Badania skoncentrowano na szczegółowym śledzeniu zjawisk w stosowaniu technik pozłotniczych na podłożach metalowych. Celem wybranej tematyki była też możliwość przeanalizowania najnowszej aparatury badawczej pod kątem selektywności i wykrywalności pierwiastków; ułatwiających trafną i szybką identyfikację składników, skoncentrowanych w próbkach poddawanych naukowej ocenie. Wyniki przyniosły potwierdzenie przydatności wykorzystanych technik w opracowaniu metod

konserwatorskich w pracach przy zabytkach metalowych, zdobionych warstwami pozłotniczymi.

Równocześnie przy finansowym wsparciu Narodowego Centrum Nauki, w latach 2011 – 2012 pani Alina, przy współudziale mgr Arletty Piaseckiej i dr Andrzeja Podgórskiego, zajmowała się doskonaleniem metod w tematyce: „Konsolidacji zabytkowych emalii” (grant nr N N105 431740). Cele prowadzonych doświadczeń koncentrowały się na opracowaniu nanokompozytu do konsolidacji mechanicznych destruktywów zabytkowych emalii. Dokonano selekcji i świadomego wyboru grupy preparatów scalających mechanicznie zaburzone relacje wzajemnej spójności pomiędzy warstwami emalii i metalowym podłożem. Skupiono się przy tym na udoskonaleniu metod aplikowania autorskiej mieszaniny spoiw w siatkę mikrospękań oraz uzupełnianiu ubytków przy wykorzystaniu opracowanych nanokompozytów.

Osiągnięcia naukowo-badawcze, budowane w okresie ostatniej dekady na bardzo rzetelnych podstawach, znalazły swe zastosowanie w klasyfikowanych na najwyższym poziomie licznych, kompleksowych konserwacjach zabytkowych kolekcji, w zbiorach wiodących placówek muzealnych.

DOKONANIA W PRACY DYDAKTYCZNEJ.

Nie mniej okazałe prezentują się efekty prac na polu działalności dydaktycznej w rodzimej uczelni. Na przestrzeni ostatnich dwunastu lat, od momentu uzyskania uprawnień w prowadzeniu prac magisterskich, pani Alina Tomaszewska-Szewczyk opieką promotorską objęła 15 prac magisterskich. Pośród bardzo szerokiej tematyki dyplomów magisterskich prowadzonych przez panią Alinę, pozwolę sobie przytoczyć kilka najbardziej istotnych, które pośród wiodącej ścieżki zainteresowań wnoszą nowe elementy w konserwacji zabytków metalowych. Należą do nich próby odnalezienia praktycznych rozwiązań pośród zagadnień związanych z:

- Problematyką stanu zachowania i kierunków zabiegów praktycznych nad cynkową ochroną katodową w konserwacji zabytków wykonanych ze stopów żelaza z węglem, z 2008 r;
- Konsolidacją zniszczonej mechanicznie dekoracji emalierskiej cloisonne na miedzi i jej stopach, z 2012 r;
- Usuwaniem nawarstwień korozyjnych ze stopów srebra pochodzenia archeologicznego, 2016;
- Badaniami nad zabezpieczaniem powierzchniowym szylkretu oraz jego regeneracją, 2017;
- Historycznymi patynami na stopach miedzi i stali, praca teoretyczno-badawcza, 2019;
- Zastosowaniem kompozycji klejąco-uzupełniających w konserwacji zabytków wykonanych z bursztynu, 2020 r.

Równoległe z realizacją zagadnień programowych w zakresie bieżącego kształcenia studentów, pani Alina przeznaczyła swój czas na organizację i prowadzenie kursów dydaktycznych w zakresie konserwacji zabytków metalowych. Były to letnie kursy w „Saint Clement’s School for Conservation and Protection of Cultural Heritage” na St. Clement’s University w Macedonii, prowadzone w latach 2010 - 2011 oraz półroczne programy dydaktyczne dla stypendystów z Ukrainy w ramach projektu Narodowego Centrum Kultury „Gaude Polonia”, kontynuowanego w latach 2016, 2017 i 2020.

Oprócz zagadnień wymienionych powyżej, pani Alina podjęła się kierowania i prowadzenia licznych projektów studenckich, związanych z realizacją prac konserwatorskich przy zabytkowych eksponatach wykonanych w metalu, przeznaczonych na wystawy tematyczne organizowane przez kilkanaście wiodących placówek muzealnych w kraju.

Nie mniejszą aktywnością i logistycznym podejściem wykazała się także, angażując się w prace komitetów organizacyjnych naukowych konferencji i wystaw towarzyszących. Należy przy tym podkreślić że były to wydarzenia zarówno o zasięgu krajowym jak i międzynarodowym:

- Konserwacja kamiennych obiektów zabytkowych, Toruń 1997;
- Konserwacja murów ceglanych. Badania i praktyka, Toruń 1999,
- 11th International Congress on Deterioration and Conservation of Stone, Toruń 2008,
- Dziedzictwo rzemiosła artystycznego – tradycyjne techniki i nowoczesna konserwacja, Toruń 2019.

Równie istotne na liście osobistych dokonań pani Aliny Tomaszewskiej - Szewczyk było pełne, osobiste zaangażowanie w przygotowanie wystaw zbiorowych o zróżnicowanej tematyce jak:

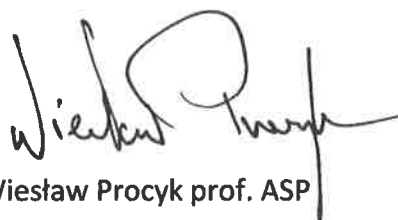
- „200-lecie tradycji Wydziału Sztuk Pięknych”, Toruń 1997 r.;
- „Zachować przeszłość. Konserwacja i restauracja dzieł sztuki”, Toruń, Muzeum Okręgowe w Toruniu, 2001 r.;
- „Blask odzyskany”, Olsztyn, Muzeum Warmii i Mazur, 2004 r.;
- „Profesor i jego uczniowie”, Toruń, Dwór Artusa, 2002 r.;
- Wystawa z okazji 40-lecia działalności Zakładu Konserwacji Elementów i Detali Architektonicznych, Muzeum Okręgowe w Toruniu, 2008 r.;
- „Technologia i technika w badaniach dzieł sztuki”, Toruń, UMK Collegium Maximum, 2010 r.;
- „Zbieram, gdzie nie rozsypałem”, Włocławek, Galeria Sztuki Współczesnej, 2011 r.;
- „Zachować ekspresję czyli o sztuce konserwacji rzemiosła afrykańskiego”, Toruń, Biblioteka Uniwersytecka, 2019 r.

Ukoronowaniem dotychczasowych osiągnięć w pracy artystycznej poświęconej zabytkom zdobionym wielobarwną dekoracją szklioną było przygotowanie w Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu wystawy habilitacyjnej zatytułowanej: „Szkłem malowane. Problematyka konserwatorska emalierstwa”, która odbyła się w dniach 1–31 lipca 2020 r. Wystawie towarzyszył bogato ilustrowany katalog o charakterze poznawczym i popularyzatorskim, prezentujący niezwykle złożoną problematykę ratowania unikalnych wyrobów codziennego użytkownika z przełomu XVII i XVIII wieku, z kolekcji Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, zdobionych filigranową inkrustacją, wykonaną w różnorodnych technikach emalierskich

PODSUMOWANIE

Po zapoznaniu się z osiągnięciami naukowymi, dydaktycznymi a przede wszystkim artystycznymi na polu praktyki konserwatorskiej mogę z pełnym przekonaniem stwierdzić, że pani dr Alina Tomaszewska – Szewczyk posiada nieprzeciętny dorobek oraz specjalistyczną wiedzę w zakresie konserwacji i restauracji zabytków metalowych, z szczególnym uwzględnieniem efektów w ratowaniu unikalnych pod względem kunsztu wykonania, arcydzieł sztuki emalierskiej.

Wobec powyższych faktów uważam, że przedłożony do oceny dorobek habilitacyjny pani Aliny Tomaszewskiej Szewczyk należy bez wątplenia do znaczących przykładów współczesnej myśli konserwatorskiej, wprowadzając doń wiele cennych rezultatów i spełnia wymogi ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym, dlatego wnoszę o uznanie powyższych dokonań i nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Dr hab. Wiesław Procyk prof. ASP